

נושא העבודה

הסכמים פוליטיים

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית :

בחרתי לעשות את העבודה בנושא הסכמים פוליטיים.

נושא זה הוא מעניין מאוד כיוון שכבר בימי קדם יש לנו דוגמאות להסכמים שנחתמו בין מעצמות שונות ובין ראשי קבוצה לראשי קבוצה אחרים ועניין אותי להבין וללמוד כיצד כיום מתקיים ההסכם הפוליטי.

כיוון שכיום יש מגוון הסכמים פוליטיים בחרתי להתעסק בפקודת המסחר עם האויב. מסמך שנחתם עם הרשות הפלסטנאית לגבי תנאי מסחר עימם ועסקים איתם.

תוכן עניינים :

4	מבוא
5-13	הסכמים פוליטיים במשפט העברי
14-16	הסכמים פוליטיים במשפט הישראלי
17	סיכום
18	רשימה ביבליוגרפית
19-20	נספחים

מבוא :

מהו הסכם פוליטי? :

הסכם פוליטי הוא הסכם בין שתי קבוצות הנוגע למדיניות השלטון, למבנהו ולדרכי הפעלתן של סמכויות שלטוניות. לדוגמא; שחרור שבויים, העברת שטחים מרשות אחת לאחרת, הסכם שלום וכולי.

כיום ישנם מגוון סוגים של הסכמים פוליטיים- הסכם רוטציה, הסכם קואליציוני, פקודת מסחר עם האויב, הסכם שלום, הסכם כלכלי עם מדינות אחרות ועוד.

תחילתו של ההסכם הפוליטי היא בתקופת התנ"ך ומשם עבר ההסכם וסוג ההסכם לא מעט שינויים ותהפוכות עד שהגיע להסכם הפוליטי שאנו משתמשים בו היום במגוון תחומים.

הסכמים פוליטיים במשפט העברי :

כיצד נבחר מנהיג הקבוצה :

כיצד אדם נהיה מנהיג? איך יהפך אדם אלמוני למנהיג הציבור?
שאלה זו התעוררה כבר בימי קדם. בימי קדם היו נביאים, שחלק מתפקידם היה למנות מלכים. או שהדיבור האלוקי הופיע ישירות אל האדם ואמר לו קום והוצא את עמי ישראל מארץ מצרים. אך בזמן הזה שכבר אין נבואה, כיצד יבחר מנהיג הציבור? בימינו שיטת הפריימריס הולכת וכובשת לבבות. האזרח הפשוט נוטה לה חסד, מפני שבדרך זו, הוא הבוחר ישירות את המנהיג. המנהיג הנבחר, זוכה ישירות באמון הציבור ואינו עולה לשלטון על ידי מנגנון מפלגתי, המנותק מהבוחר.

חז"ל הדגישו את הערך של אמון הציבור ורצונו, במנהיג שעתיד להתמנות עליהם. "אמר רבי יצחק: אין מעמידין פרנס על הצבור, אלא אם כן נמלכים בצבור, שנאמר שמות ל"ה ראו קרא ה' בשם בצלאל. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, הגון עליך בצלאל? אמר לו: רבונו של עולם, אם לפניך הגון - לפני לא כל שכן? אמר לו: אף על פי כן, לך אמור להם. הלך ואמר להם לישראל: הגון עליכם בצלאל? אמרו לו: אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון - לפנינו לא כל שכן?

¹ מצדם של ישראל, מתבלט אמון מוחלט בבחירה האלוקית ובבחירה של משה. אך הקב"ה מלמדנו, שיש להתחשב ברצון הציבור ובהסכמתו. לאחר הבחירה האלוקית, הקובע האחרון החותם את מינוי הפרנס, הוא הסכמת האומה.²

סיפור הגבעונים :

וַיִּלְכְּבוּ אֶל-הַיְהוָה אֶל-הַמַּחֲנֶה, הַגִּלְגָּל; וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל, מֵאָרֶץ רְחוֹקָה בְּאֵנוּ, וַעֲתָה, כָּרְתוּ-לָנוּ בְרִית

טו וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוָה שְׁלוֹם, וַיַּכְרֵת לָהֶם בְּרִית לְחַיֹּתָם; וַיִּשָּׁבְעוּ לָהֶם, נְשִׂאֵי הָעֵדָה.

טז וַיְהִי, מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים, אַחֲרָי, אֲשֶׁר-כָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית; וַיִּשְׁמְעוּ, כִּי-קָרְבִים הֵם אֵלָיו, וּבְקִרְבוֹ, הֵם יֹשְׁבִים.

יח וְלֹא הַפּוֹס, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי-נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדָה, בֵּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּלְנוּ כָּל-

¹ בבלי ברכות נה

² http://tora.us.fm/tnk1/sofrim/mali/mlkut_bxira.html

הַעֲדָה, עַל-הַנְּשִׂאִים.

כַּא וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַנְּשִׂאִים, יַחֲיוּ; וַיְהִי חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי-מַיִם, לְכָל-הָעֲדָה, כַּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם, הַנְּשִׂאִים.

כַּג וַעֲתָה, אֲרוּרִים אַתֶּם; וְלֹא-יִכָּרֵת מִכֶּם עֶבֶד, וְחֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי-מַיִם--לְבֵית אֱלֹהֵי.

בספר יהושע, בפרק ט' מסופר על ההסכם עם הגבעונים.

לאחר ניצחונו הגדול של יהושע, כל המלכים שבאיזור התקבצו על מנת להילחם נגד יהושע.

בפני הגבעונים עמדות שתי אופציות :

א. להצטרף לשאר המלכים והעמים, להילחם נגד ישראל וכנראה שגם למות. מדוע הם חוששים למות במלחמה נגד ישראל? הגבעונים מאמינים במה שהקב"ה אמר לעם ישראל (שהם יצליחו במלחמה ובכיבוש הארץ), בנוסף- ישראל כבשו וניצחו במלחמה את יריחו ואת העי, שתי הערים הקרובות לגבעון, גבעון הרגישו שישראל חזקה מאוד וחששו להישאר לבד³.

ב. לרמות את ישראל, לכרות איתם ברית ולהישאר בחיים.

הגבעונים, שחששו ממלחמה עם יהושע, החליטו לעשות תרמית.

הם מצטיידים בשקים שנראים ישנים בשביל החמורים שלהם, כלי יין עם חורים ולא שמישים, נועלים נעליים לא ראויות ללבישה, בגדים בלויים ומזון עם עובש וכך הם הולכים אל יהושע בגלגל.

הגבעונים פונים ליהושע ואומרים לו שהם הגיעו מארץ רחוקה והם רוצים לכרות ברית איתם (עם ישראל).

מנהיגי ישראל מייעצים ליהושע שאולי הם אויבים ולכן לא כדאי לכרות איתם ברית, הם רוצים הוכחה שהם באמת הגיעו מרחוק ושהם רוצים לכרות ברית באמת ובתמים. הגבעונים אומרים ליהושע שהם באו מארץ רחוקה, הם שמעו על מה שקרה לעם ישראל במצריים, ואת כל מה שנעשה להם בדרך לארץ ישראל. אנשי גבעון מספרים ליהושע שכל העם שלהם אמר להם לקחת אוכל וצידה לדרך וללכת ליהושע ולעם ישראל על מנת לכרות עימם ברית.

הם מוכיחים זאת ליהושע על ידי כך שהם מציגים בפניו את לחמם- שכשהם יצאו מגבעון

³ <http://www.daat.ac.il/yehoshua/madrach/mad13.htm> פרק ט' מעשה הגבעונים

היה הלחם חם וכעת הוא עם עובש, כלי היין היו מלאים וחדשים כשהם יצאו מהבית ועתה הם לא שמישים והשמלות והנעליים כבר נהיו בלויים מרוב הדרך הארוכה. יהושע לא שואל את הקב"ה ומחליט להאמין לאנשי גבעון ולכרות עימם ברית. "ויעש להם יהושע שלום ויכרות להם ברית להחיותם וישבעו להם נשיאי העדה" שלושה ימים אחרי שנכרתה הברית יהושע מגלה כי הגבעונים שיקרו לו וכי הם גרים באיזור.

בני ישראל מחליטים ללכת לערי גבעון. בני ישראל לא מכים את תושבי גבעון כיוון שהם נשבעו לנשיאיהם בעת הסכם השלום שהם כרתו. בני ישראל מתלוננים לנשיאיהם על כך שהם אינם יכולים להכות את הגבעונים עקב ההסכם. הנשיאים מעלים רעיון שהגבעונים יהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל עם ישראל. יהושע קורא לכל הגבעונים ושואל אותם "למה רימתם אותנו לאמר רחוקים אנחנו מכם מאוד ואתם בקרבנו יושבים" ומוסיף "ועתה ארורים אתם ולא יכרת מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלוהי" הגבעונים מסבירים ליהושע שהם עשו זאת עקב הפחד הגדול מיהושע ומעם ישראל וכי הם לא רצו להילחם נגדם. אנשי גבעון מבטיחים ליהושע לעשות כל דבר שהוא יגיד להם בתמורה לכך שהסכם השלום נשמר.

פירוש רלב"ג לפסוק ט"ו:

ויעש להם יהושע שלום ויכרות להם ברית לחיותם. "ונשבעו להם לחיותם ונשבעו להם נשיאי העדה והנה היתה סבת טעות ישראל ונפלם בזה הענין כי לא שאלו את פי ה' עם היות אצלם יהושע שהיה נביא ואלעזר הכהן שהיו אצלו אורים ותומים כמו שאמרה התורה ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים והנה זאת השבועה אף ע"פ שהיתה בטעות לא הסכימו לעבור עליה כי יהיה בזה חלול השם אצל הע"ג ויחשדו שאין יראת ה' בישראל והנה הנשיאים החיוס באופן הראוי אילו היו משלימין עמהם תחלה כי התורה אמרה והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך אלא שכבר הכבידו ענין עבדות הזה וזה שכבר היה אפשר לפי משפטי התורה אלו היו החקים שיעשו מס מה לישראל ויפטרו מעבדות אחר אלא שיעמדו ביניהם שפלים כעבדים אבל אם העמיסו עליהם שיעבדום בגופם באלו העבודות הכבדות ר"ל שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל

העדה וזה היה אפשר עם קיום תנאיהם כי הם עשו עצמם עבדים לישראל ועם כל זה רצו להראות להם לכבוד השם שלא עשקו מהם חקם הראוי להם מפני בואם עמהם בברית כי כבר רמו אותם באמרם שהיו מארץ רחוקה והם מפני זה בלתי משועבדים להם לעשות חסד להם אחר זולתי מה שיוכרחו בו מצד שבועתם להם, ולפי שהשבועה והברית היה לחיותם ושיהיו הם עבדים לישראל הנה כבר קיימו תנאם עמהם בזה האופן, והנה הוסיף יהושע על עבודתם שהסכימו עליו הנשיאים שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה' ולזה היו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה ולמזבח ה':⁴

הגופים הפוליטיים במו"מ בין ישראל לאנשי גבעון:

המו"מ עם הגבעונים מיוחד בכך, שנטלו בו חלק רשויות אחדות משני הצדדים. המשלחת הגבעונית שוגרה על ידי גוף פוליטי רחב, כדברי הכתוב: "ויאמרו אלינו זקנינו וכל יושבי ארצנו לאמר"⁵, וזאת משום שלערי הגבעונים לא היה מלך אלא שלטון אוליגרכי. כך גם במחנה ישראל, שם ניהלה המשלחת הגבעונית מו"מ עם יהושע ועם ראשי העם. הסעודה המשותפת הייתה בהשתתפות העם ("האנשים"), הברית נכרתה על ידי יהושע, בעוד שהנשיאים היו אלה שנשבעו. כמו כן נזכרו בצד הישראלי הגופים הבאים:

איש ישראל הם ראשי העם, שנקראים גם "נשיאי העדה"⁶. הכינוי 'איש' שבצירוף הנדון מציין אדם חשוב, כמו 'איש עכו', 'איש קטנה'. ויש חושבים שהכוונה לצבא ישראל. גוף זה נזכר בפסוק י"ד בכינוי 'האנשים' ובתרגום השבעים: הנשיאים. בטלר טען כי הצירוף 'איש ישראלי' מופיע בפרקנו רק בפסוקים ו-ז, ותפקידו להעביר האשמה מכתפי יהושע. אך העיון בפסוקים מלמד כי ההפך הוא הנכון. הגבעונים פנו אל יהושע ואל איש ישראל, אך היה זה איש ישראל שהציג גישה חשדנית כלפיהם, ומשום כך התעלמו הגבעונים מאיש ישראל, ופנו אל יהושע בלבד (ז-ח).

"העדה": שם זה נגזר משורש י.ע.ד, ופירושו - גוף מתכנס או החלק בעם הרשאי להשתתף

באסיפה הכללית.

4

https://he.wikisource.org/wiki/%D7%9E%22%D7%92_%D7%99%D7%94%D7%95%D7%A9%D7%A2_%D7%98_%D7%98%D7%95

⁵ יהושע פרק ט' פסוק י"ב

⁶ יהושע י, כד; שופטים ח, כב

הואיל וסיפורנו מיוחד בכך שהוא מציג גוף ישראלי רחב שניהל מו"מ עם הגבעונים לצדו של יהושע, היו שטענו, כי הנשיאים והעדה הנם תוספת מאוחרת בפרקנו, ובמקור נוהל המו"מ עם יהושע בלבד. אלא שמשטרו של יהושע לא היה משטר מלוכני, אלא פדרציה שבטית, ובראשה עמדו מוסדות שבטיים, כמו נשיאים ועדה לצדו של יהושע.⁷

הסכם השלום עם הגבעונים ביחס להסכמים אחרים:

ניתן לחלק את הבריתות הבין-לאומיות במזרח הקדום לשלוש קטגוריות: ברית בין שווים, שמכונה גם "ברית אחים"⁸, ברית בין ריבון ונשלט, ובה נוהג מינוח של אדון ועבדו; וברית חסות, שמדומה למערכת היחסים שבין אב ובנו. כדוגמא לאבחנה בין שתי הקטגוריות הראשונות נזכיר את דברי משלחת בן הדד מלך ארם, לאחר הכישלון של הצבא הארמי במלחמתו בישראל: "עבדך בן הדד אמר", בעוד שאחאב השיב להם: "אחי הוא"⁹. צירופן של שתי הקטגוריות האחרונות מצוי בדברי אחז לתגלת פלאסר ג' מלך אשור: "עבדך ובנד אני"¹⁰.

מה הייתה סוג הברית שנכרתה בין ישראל לגבעונים?

הגבעונים ביקשו ממנהיגי ישראל: "כרתו לנו ברית"¹¹, פנייה שאיננה מציינת בהכרח יחסי שעבוד, ועשויה להתפרש גם כבקשת חסות. אולם "איש ישראל", הביעו את חשדותיהם במשלחת, ושאלו את הנציגים הזרים: "אולי בקרבי אתה יושב, ואיך אכרות לך ברית?"¹². כאשר ראו אנשי גבעון, כי 'איש ישראל' חושדים בהם ומקשים עליהם, הפחיתו מדרישתם- ופנו ליהושע בלבד בהכרזה "עבדיך אנחנו"¹³, ובכך הביעו במפורש את הסכמתם להיות גרורים. בלחץ העדה שינו הנשיאים את תנאי ההסכם, ולצד שמירה על תנאי השבועה, הוטלו עליהם מס ועבדות. בפרקנו מצוי עושר רב של נהלים וביטויים מתחום הברית, כדלהלן: הגבעונים ביקשו

⁷ <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/taleley/kritat-2.htm> כריתת הברית בין יהושע ובין הגבעונים

⁸ עמ' א, ט'

⁹ מלכים א כ, לב

¹⁰ מלכים ב טז, ז

¹¹ ספר יהושע פרק ט' פסוק ו'

¹² ספר יהושע פרק ט' פסוק ז'

¹³ ספר יהושע פרק ט' פסוק ח'

"כרתו לנו ברית"¹⁴, וכינו את עצמם בשם "עבדיך". כריתת הברית צוינה במינוח "ויעש להם יהושע שלום"¹⁵. צירוף זה מקביל מילולית ועניינית לביטוי האכדי salimam epesu שהוראתו לעשות שלום ולכרות ברית. טקס כריתת הברית לווה בסעודה משותפת לשני הצדדים, ובפרקנו נאמר: "ויקחו האנשים מצידם". הברית חוזקה באמצעות שבועה, כאמור "וישבעו להם נשיאי העדה"¹⁶.

במקרא לא נזכרה שבועת חברי המשלחת הגבעונית. יש שהסיקו מכך שישראל היו ווסאלים בברית שנכרתה, ולכן רק נציגי ישראל נשבעו, אך כבר טענו אחרים, שיש להניח, שגם שליחי הגבעונים נשבעו, הגם שהמקרא לא ציין זאת.

מעמדם הווסאלי של הגבעונים משתקף גם מתנאי הברית. יהושע התחייב "לחיותם", כלומר: לא לתקוף אותם וגם להגן עליהם. ואכן בשעה שהם הותקפו על ידי מלכי הדרום, חש יהושע לעזרתם¹⁷. בהקשר אחר אמרו הגבעונים ליהושע "כטוב וכישר בעיניך לעשות לנו עשה", וגם נוסחה זו מלמדת על הסטטוס של ווסאלים, שניתן לגבעונים בברית הנדונה.

מהו הסכם פוליטי ווסאלי?

וסאל היה אדם שנכנס בעסקת מחויבות ושבועת אמונים הדדית עם אדון פיאודלי. במסגרת המחויבות העניק האדון לווסאל נחלה קרקעית, כסף או כיבוד אחר, ובתמורה התחייב הווסאל להעניק לאדון שירותים מסוימים. במאות 5-8 פירוש המילה ווסאל היה עבד וכך גם התייחס החוק הסאלי אל המונח. במהלך המאה ה-8 התחילו להשתמש במונח וסאל גם כלפי אנשים חופשיים שהיו תלויים באדון.

יצירת הקשר שבין וסאל לאדון בוצעה בימי הביניים המאוחרים יותר בדרך כלל באמצעות טקס שבועת אמונים או "קומנדטיו" חגיגי, שהיה מורכב משני חלקים: שבועת הומגיום בה כרע הווסאל לפני האדון בתנוחת כניעה, כשהוא גלוי ראש; ושבועת פידליטס, שבה נשבע על שריד קדוש או אביזר דתי אחר שלא להפר את שבועתו ולהיוותר נאמן לאדון.

¹⁴ ספר יהושע פרק ט' פסוק ו'

¹⁵ ספר יהושע פרק ט' פסוק י"ד

¹⁶ ספר יהושע פרק ט' פסוק ט"ו

¹⁷ יה' י, ז'

הלכות מלכים ומלחמות- הרמב"ם: 19

משנה תורה להרמב"ם הוא חיבור הלכתי שכתב הרמב"ם. החיבור הוא גולת הכותרת של כתביו של הרמב"ם, והוא אחת היצירות המקיפות, המסודרות והמשפיעות ביותר של ההלכה בפרט, והתורה שבעל פה בכלל, בכל תולדות העם היהודי. הרמב"ם יוצר בו קיטלוג חדשני של כל ההלכה.

כאן מובאות חלק מההלכות מלכים ומלחמות מפרק ו' של משנה תורה להרמב"ם

שקריטיים לנושא של הסכמים פוליטיים ע"פ המקרא וההלכה היהודית:

א אין עושין מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראין לו לשלום--אחד מלחמת הרשות, ואחד מלחמת מצוה: שנאמר "כי תקרב אל עיר, להילחם עליה--וקראת אליה, לשלום"²⁰. אם השלימו, וקיבלו שבע מצוות שנצטוו בני נוח עליהן--אין הורגין מהן נשמה; והרי הן למס, שנאמר "יהיו לך למס--ועבדוך"²¹.

ב קיבלו עליהן המס, ולא קיבלו העבדות, או שקיבלו העבדות, ולא קיבלו המס--אין שומעין להם: עד שיקבלו שניהם. והעבדות שיקבלו--היא שיהיו נבזים ושפלים למטה, ולא ירימו ראש בישראל, אלא יהיו כבושים תחת ידם; ולא יתמנו על ישראל, לשום דבר בעולם.

ג והמס שיקבלו--הוא שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בניין החומות, וחיזוק המצודות, ובניין ארמון המלך וכיוצא בו: שנאמר "וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה, לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המילוא, ואת, חומת ירושלים... ואת כל ערי המסכנות, אשר היו לשלמה... ויעלם שלמה למס עובד, עד היום הזה. ומבני, ישראל, לא נתן שלמה, עבד: כי הם אנשי המלחמה, ועבדיו ושריו ושלישיו, ושרי רכבו, ופרשיו"²².

ד [ב] ויש למלך להתנות עימהם שייקח חצי ממונם, או הקרקעות ויניח כל המיטלטלין, או כל המיטלטלין ויניח הקרקעות--כפי מה שיתנו. [ג] ואסור לשקר בביתם ולכזב להם,

¹⁸<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%95%D7%A1%D7%90%D7%9C>

¹⁹<http://www.mechon-mamre.org/i/e506.htm>

²⁰ דברים כ,י

²¹ דברים כ,יא

²² מלכים א ט,טו-כב

אחר שהשלימו וקיבלו שבע מצוות.

ה [ד] ואם לא השלימו, או שהשלימו ולא קיבלו שבע מצוות--עושי עימהם מלחמה, והורגין כל הזכרים הגדולים, ובזזין כל ממונם וטפם; ואין הורגין אישה ולא קטן--

שנאמר "והנשים והטף"²³, זה טף של זכרים.

ו במה דברים אמורים, במלחמת הרשות, שהיא עם שאר האומות. אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו, אין מניחין מהם נשמה: שנאמר "כן תעשה לכל הערים... רק,

מערי העמים... לא תחייה, כל נשמה"²⁴, וכן הוא אומר בעמלק "תמחה את זכר

עמלק"²⁵.

ז ומניין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו: שנאמר "לא הייתה עיר, אשר השלימה את

ישראל, בלתי החיווי, יושבי גבעון: את הכול, לקחו במלחמה. כי מאת ה' הייתה לחזק

את ליבם לקראת המלחמה את ישראל, למען החרים"²⁶--מכלל ששלחו להם לשלום, ולא

קיבלו.

ח [ה] שלושה כתבים שלח יהושוע, עד שלא נכנס לארץ: הראשון שלח להם מי שרוצה

לברוח, יברח; וחזר ושלח מי שרוצה להשלים, ישלים; וחזר ושלח מי שרוצה לעשות

מלחמה, יעשה.

ט אם כן, מפני מה הערימו יושבי גבעון: לפי ששלח להם בכלל, ולא קיבלו; ולא ידעו

משפט ישראל, ודימו שאין פותחין להם לשלום. ולמה קשה הדבר לנשיאים, וראו שראוי

להכותם לפי חרב לולי השבועה: מפני שכרתו להם ברית, והרי הוא אומר "לא תכרות

להם ברית"²⁷; אלא היה דינם, שיהיו למס עבדים. והואיל ובטעות נשבעו להן--בדין היה

שיהרגו על שהטעום, לולי חילול השם.

י [ו] עמון ומואב--אין שולחין להם לשלום, שנאמר "לא תדרוש שלום, וטובתם"²⁸.

אמרו חכמים, לפי שנאמר "וקראת אליה, לשלום"²⁹, יכול עמון ומואב כן--תלמוד לומר

²³ ראה דברים כ, יד; וראה דברים ב, לד

²⁴ דברים כ, טו-טז

²⁵ דברים כה, יט

²⁶ ראה יהושוע יא, יט-כ

²⁷ דברים ז, ב

²⁸ דברים כג, ז

²⁹ דברים כ, י

"לא תדרוש שלומם". לפי שנאמר "עימד יישב בקרבך . . . בטוב לו"³⁰, יכול עמוון ומואב כן--תלמוד לומר "וטובתם". ואף על פי שאין שואלים בשלומם, אם השלימו מעצמם תחילה, מקבלין אותן.

יא [ז] כשצריך על עיר לתופסה, אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלוש רוחותיה, ומניחין מקום לבורח, ולמי שרוצה להימלט על נפשו: שנאמר "ויצבאו, על מדיין, כאשר ציווה ה', את משה"³¹--מפי השמועה למדו, שבכך ציווהו.

הסכמים פוליטיים במשפט הישראלי:

במשפט הישראלי יש התייחסות רבה להסכמים פוליטיים במגוון תחומים: הסכמי שלום, הסכמי החלפת שבויים, חוק ההסדרה, זכויות מיעוטים ועוד.

פקודת המסחר עם האויב:

---

³⁰ דברים כג, יז

³¹ במדבר לא, ז

פקודה המטילה עונשין על המסחר עם האויב, המתקינה הוראות בנידון נכסיהם של אויבים ונתינים של ארצות אויב ולצרכים הקשורים בענינים אלה.

בפקודה זו יהיו למונחים הבאים הפירושים

”נתין אויב” פירושו-

אדם שאינו אזרח ישראלי והוא בעל נתינות של מדינה הנמצאת במצב מלחמה עם מדינת ישראל, או חבר אנשים שנתכוון או נתאגד בכל מדינה כזאת או בהתאם לחוקיה, וכן ”ארץ האויב” מובנה כל איזור, הנתון לריבונותה של כל מעצמה שאתה עומדת מדינת ישראל בקשרי מלחמה, או התפוס בידי אותה מעצמה, ואינו איזור התפוס בידי מדינת ישראל או בידי מעצמה שהיא בת-בריתה של מדינת ישראל, וגם כל איזור שיהיה שר האוצר עשוי להורות בצו, כי ינהגו בו לצורך הפקודה הזאת כבארץ אויב

לצרכי כל פעולות משפטיות שינקטו בהן עפ”י פקודה זו או המתעוררות מתוך פקודה זו, הרי תעודה מאת שר האוצר המציינת כי איזה שטח נתון או היה נתון לריבונותה של איזור מעצמה או תפוס על ידה, או ביחס לזמן שבו נעשה אותו שטח נתון לאותה ריבונות או לאותה תפיסה, או חדל להיות כך, תשמש עשות סופית על העובדות המצויינות באותה תעודה.

כשיבואו לדון אם איזה אדם היה אויב או נתין אויב, לצרכי פקודה זו, אין לקחת בחשבון כל מצב-ענינים שהיה קיים לפני התחלת התוקף של פקודה זו

לצרכי פקודה זו, יחשב אדם כמנהלו של גוף מאוגד אם הוא תופס באותו גוף משרה של מנהל, ויהא כינויו מה שיהיה; ולצרכי הוראות פקודה זו הדנות בעברות הנעשות ע”י גוף-מאוגד, רואין אדם כמנהלו של גוף מאוגד אם הוא אדם שמנהלי אותו גוף פועלים לפי הוראותיו

בתנאי כי אדם שמנהלי גוף מאוגד פועלים לפי עצתו המקצועית לא יהא נחשב מחמת זה בלבד כאדם שאותם המנהלים פועלים לפי הוראותיו

בפקודה זו ניתן לראות כי מדינת ישראל בהסכם היא "השליטה" והאויב הוא "נשלט" כביכול. אם האויב רוצה להמשיך בפעולת המסחר ולהמשיך שהסכם זה יקוים עליו לנהוג. ע"פ הכללים על מנת שהסכם זה לא יפוג תוקפו.

הסכם עם הפלסטינאים המסדיר את היחסים הכלכליים בין המדינה לרשות.

ההסדר נחתם בתום חודשים של דיונים ומפגשים דיסקרטיים בין שליחו של ראש הממשלה, עו"ד יצחק מולכו, וראש הממשלה הפלסטיני, סאלם פיאד. על ההסדר חתם מן הצד הישראלי שר האוצר, יובל שטייניץ ומן הצד הפלסטיני פיאד.

ישראל גובה בעבור הפלסטינים את כספי המיסים שלהם, שעיקרם מיסי מכס, כיוון שלפלסטינים אין נמלי ים או תעופה, כל הסחורות המיועדות להם עוברות דרך נמלים ישראליים. מידי חודש מעבירה ישראל כמאה מיליון דולר, שעיקרם כספי מכס בעבור סחורות שמגיעות לנמלים הישראליים ומיועדים לרשות הפלסטינית, אך גם מע"מ, מס קנייה ומיסים עקיפים.

במשך תקופה ארוכה היו לפלסטינים טענות בדבר גביית הכסף על ידי ישראל. ברשות טענו שבשל היעדר שקיפות בתהליך הגבייה, ישראל חייבת לרשות הפלסטינית סכומי כסף אדירים בסך מיליארדי דולרים. האיחוד האירופאי לחץ גם הוא על ישראל להסדיר את ההליכים. ישראל הסכימה לדון בתהליכי גביית הכספים, אך סירבה לדון בדרישה לשלם רטרואקטיבית את הכספים.

ואכן, אחד הנדבכים המרכזיים בהסדר הוא הגברת השקיפות והעברת הנתונים בין ישראל לפלסטינים. על פי הסיכום, הפלסטינים יעבירו לישראל נתונים שלא היו מוכנים להעביר בעבר ואילו ישראל תבצע הצלבות שלא ביצעה קודם לכן. בדרך זו השקיפות תוגבר ויהיה³² ברור יותר אלו סחורות עברו מנמלי ישראל לפלסטינים

פס"ד בתיק עש 902/05: מגאדלה רסמי נ' מנהל מע"מ חדרה

³² <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/391/308.html>

הערעור הוא על שומת מס ערך מוסף - שומת תשומות שהוציא המשיב לשנת 2003, בגין חשבונית מס שהונפקה מעוסק ברשות הפלסטינית.

המשיב דחה השגה שהוגשה וזאת בטענה כי ניכוי התשומות, נעשה על-ידי המערער לאחר שעבר המועד המאפשר ניכוי תשומות בגין אותה חשבונית (לאחר למעלה מ-6 חודשים) ומשכך אין מקום להתירה בניכוי, וכן כי בשלב ההשגה לא הומצאו מסמכים או ראיות שיש בהם כדי לשנות את השומה.

פס"ד בג"צ 9132/07: בסיוני נ' ראש הממשלה.

עתירה המופנית נגד החלטת המשיבים לצמצם או להגביל את הספקת הדלק והחשמל לרצועת עזה. הרקע לעתירה הוא בפעולות הלחימה המתנהלות באיזור רצועת עזה מזה תקופה ארוכה ובמתקפת טרור מתמשכת המכוונת נגד אזרחי ישראל. פעולות הטרור התעצמו והוחמרו מאז התבססה שליטת ארגון "חמאס" ברצועה.

במסגרת הפעולות שמקיימת ישראל נגד הטרור המתמשך, התקבלה החלטת המשיבים להגביל את אספקת הדלק והחשמל לרצועה. נגד החלטה זו של ממשלת ישראל מוגשת העתירה.

העתירה נדחתה.

סיכום :

בעבודה זו הוצג לפניכם גישת המשפט הישראלי וגישת המשפט העברי לגבי חתימת הסכמים פוליטיים עם אויב.

במשפט העברי, דבר ראשון- יש להציע לאויב לחתום ברית לשלום ורק אם האויב אינו רוצה בכך ניתן לפתוח עימו במלחמה. בסיפור הגבעונים ניתן לראות כי אנשי ישראל חששו לכרות ברית עם אנשי גבעון כיוון שהם פחדו מכך שהם אויביהם (והם באמת היו אך הם השאירו זאת בסוד).

במשפט הישראלי ישנה פקודה (חוק שתוקפו עוד מימי הבריטים ולכן נקרא פקודה) המאפשרת תנאי מסחר עם אויב בתנאים מסויימים שבהם מדינת ישראל היא השליטה בהסכם והאויב הוא הנשלט. במידה והאויב לא יעמוד בתנאים שהוצבו לו ויגרום לסכנה למדינת ישראל ההסכם פג תוקף. ניתן לראות דוגמא לכך בפס"ד בג"צ 9132/07.

מעבודה זו ניתן ללמוד מחדש על מערכת המשפט בישראל ועל תיפקוד מערכת המשפט ביחסים עם אויביה של מדינת ישראל עוד מימי קדם.

רשימה ביבליוגרפית:

חקיקה

פקודת מסחר עם האויב- 1939

פסיקה

פס"ד בתיק עש 902/05 : מגאדלה רסמי נ' מנהל מע"מ חדרה

פס"ד בג"צ 9132/07 : בסיוני נ' ראש הממשלה

מאמרים

בנדור א', דינו של הסכם פוליטי.

פרופסור בל א', עמית בכיר בפורום קהלת, תשע"ד

משפט עברי

יהושע פרק ט'

פירוש רלב"ג

הלכות מלכים ומלחמות. מתוך משנה תורה להרמב"ם.

נספחים:

א ויהי כשמע כל-המלכים אשר בעבר הירדן בקר ובשפלה, ובכל חוף הים הגדול, אל-מול,
הלבנון--החתי, והאמרי, הכנעני הפרזי, החוי והיבוסי. ב ויתקבצו יחדו, להלחם עם-יהושע ועם-

יִשְׂרָאֵל--פֶּה, אָחַד. ג וַיִּשְׁבִּי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ, אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ--וְלָעִי. ד וַיַּעֲשׂוּ גַם-הֵמָּה
 בְּעָרְמָה, וַיִּלְכוּ וַיִּצְטַטְרוּ; וַיִּקְחוּ שָׁקִים בָּלִים, לַחֲמוּרֵיהֶם, וְנֹאדוֹת יַיִן בָּלִים, וּמִבְּקָעִים וּמִצַּרְרִים. ה
 וַנְּעַלּוֹת בָּלוֹת וּמִטְלָאוֹת בְּרַגְלֵיהֶם, וּשְׁלֵמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם; וְכָל לֶחֶם צִידָם, יָבֵשׁ הָיָה נִקְדָּים. ו וַיִּלְכוּ
 אֶל-יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הַמַּחֲנֶה, הַגִּלְגָּל; וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל, מֵאַרְצָן רְחוֹקָה בָּאנוּ, וְעַתָּה, כְּרַתוּ-לָנוּ
 בְּרִית. ז וַיֹּאמְרוּ (וַיֹּאמֶר) אִישׁ-יִשְׂרָאֵל, אֶל-הַחוּי: אוֹלִי, בְּקִרְבִּי אַתָּה יוֹשֵׁב, וְאִיךָ, אִכְרוֹת- (אֶכְרֹת-)
 לָךְ בְּרִית. ח וַיֹּאמְרוּ אֶל-יְהוֹשֻׁעַ, עֲבַדְיָךָ אֲנַחְנוּ; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם, וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ. ט
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, מֵאַרְצָן רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבַדְיָךָ, לְשֵׁם, יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי-שָׁמַעְנוּ שָׁמְעוּ, וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר
 עָשָׂה בַּמִּצְרַיִם. י וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה, לְשָׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי, אֲשֶׁר, בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן--לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֻשְׁבוּן,
 וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן אֲשֶׁר בְּעִשְׁתְּרוֹת. יא וַיֹּאמְרוּ אֵלָינוּ זְקִינֵינוּ וְכָל-יִשְׁבֵּי אֶרְצֵנוּ לֵאמֹר, קַחוּ בְיַדְכֶם
 צִידָה לַדֶּרֶךְ, וּלְכוּ, לִקְרַאתֶם; וְאַמְרַתֶם אֲלֵיהֶם עֲבַדְיָכֶם אֲנַחְנוּ, וְעַתָּה כְּרַתוּ-לָנוּ בְּרִית. יב זֶה לַחֲמֵנוּ,
 חֵם הַצְּטִיטְדֵנוּ אֲתוּ מִבְּתֵינֵנוּ, בְּיוֹם צֹאתֵנוּ, לְלֶכֶת אֲלֵיכֶם; וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ, וְהָיָה נִקְדָּים. יג וְאַלְהֵי נֹאדוֹת
 הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים, וְהִנֵּה הִתְבַּקְּעוּ; וְאַלְהֵי שְׁלֵמוֹתֵינוּ, וַנְּעַלֵּינוּ, בָּלוּ, מְרַב הַדֶּרֶךְ מְאֹד. יד וַיִּקְחוּ
 הָאֲנָשִׁים, מִצִּידָם; וְאֵת-פִּי יְהוָה, לֹא שָׁאֲלוּ. טו וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם, וַיְכַרֵּת לָהֶם בְּרִית לְחִיּוּתָם;
 וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם, גְּשִׁיאֵי הָעֵדָה. טז וַיְהִי, מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים, אַחֲרַי, אֲשֶׁר-כְּרַתוּ לָהֶם בְּרִית; וַיִּשְׁמְעוּ,
 כִּי-קִרְבִּים הֵם אֵלָיו, וּבְקִרְבוֹ, הֵם יֹשְׁבִים. יז וַיִּסְעוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וַיָּבֹאוּ אֶל-עָרֵיהֶם--בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי;
 וְעָרֵיהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה, וּבְאֵרוֹת וְקִרְיַת יַעֲרִים. יח וְלֹא הָכּוּם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי-נִשְׁבְּעוּ לָהֶם גְּשִׁיאֵי
 הָעֵדָה, בִּיהְיָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּלְנוּ כָּל-הָעֵדָה, עַל-הַגְּשִׁיאִים. יט וַיֹּאמְרוּ כָּל-הַגְּשִׁיאִים, אֶל-כָּל-הָעֵדָה,
 אֲנַחְנוּ נִשְׁבְּעֵנוּ לָהֶם, בִּיהְיָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וְעַתָּה, לֹא נוּכַל לַנְּגֹעַ בָּהֶם. כ זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם, וְהִחַיָּה
 אוֹתָם; וְלֹא-יְהִיָּה עָלֵינוּ קֶצֶף, עַל-הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר-נִשְׁבְּעֵנוּ לָהֶם. כא וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַגְּשִׁיאִים, יְחִיו;
 וַיְהִיו חֹטְבֵי עֲצִים וְשֹׁאֲבֵי-מַיִם, לְכָל-הָעֵדָה, כָּאֲשֶׁר דִּבְּרוּ לָהֶם, הַגְּשִׁיאִים. כב וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ,
 וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר: לָמָּה רְמִיתֶם אֶתְנוּ לֵאמֹר, רְחוּקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם מְאֹד, וְאַתֶּם, בְּקִרְבָּנוּ יֹשְׁבִים.
 כג וְעַתָּה, אֲרוּרִים אַתֶּם; וְלֹא-יִכְרַת מִכֶּם עֵבֶד, וְחֹטְבֵי עֲצִים וְשֹׁאֲבֵי-מַיִם--לְבֵית אֱלֹהֵי. כד וַיַּעֲנוּ אֶת-

יהושע ויאמרו, כי הגד הגד לעבדיך את אשר צוה יהוה אלהיך את-משה עבדו, לתת לכם את-כל-
הארץ, ולהשמיד את-כל-ישרי הארץ מפניכם; ונירא מאד לנפשתינו מפניכם, ונעשה את-הדבר
הזה. כה ועתה, הננו בידך: פטוב וכישר בעיניך לעשות לנו, עשה. כו ויעש להם, כן; ויצל אותם
מיד בני-ישראל, ולא הרגום. כז ויתנם יהושע ביום ההוא, חטבי עצים ושאי מימ--לעדה; ולמזבח
יהוה עד-היום הזה, אל-המקום אשר יבחר³³

---

³³ יהושע פרק ט'